

Justis- og beredskapsdepartementet

Sendt pr. e-post: postmottak@jd.dep.no og toril.hoyland@jd.dep.no

Deres ref.: 20/1485

Dato: 26. mars 2020

Vår ref.: 297741

Høring – Forslag til midlertidig forskrift om straffegjennomføring i medhold av lov 24. mars 2020 om forskriftshjemmel for å avhjelpe konsekvenser av utbruddet av Covid-19 mv. (koronaloven)

1 INNLEDNING

Vi viser til departementets høringsbrev av 25.3.2020 vedrørende ovennevnte høring.

Det er en prioritert oppgave for Advokatforeningen å drive rettspolitisk arbeid gjennom høringsuttalelser. Advokatforeningen har derfor en rekke lovutvalg inndelt etter fagområder. I våre lovutvalg sitter advokater med særskilte kunnskaper innenfor det aktuelle fagfelt og hvert lovutvalg består av advokater med ulik erfaringsbakgrunn og kompetanse innenfor fagområdet. Arbeidet i lovutvalgene er frivillig og ulønnet.

Advokatforeningen ser det som sin oppgave å være en uavhengig høringsinstans med fokus på rettssikkerhet og på kvaliteten av den foreslåtte lovgivningen.

I saker som angår advokaters rammevilkår vil imidlertid regelendringen også bli vurdert opp mot advokatbransjens interesser. Det vil i disse tilfellene bli opplyst at vi uttaler oss som en berørt bransjeorganisasjon og ikke som et uavhengig ekspertorgan. Årsaken til at vi sonderer mellom disse rollene er at vi ønsker å opprettholde og videreutvikle den troverdighet Advokatforeningen har som et uavhengig og upolitisk ekspertorgan i lovgivningsprosessen.

I den foreliggende sak uttaler Advokatforeningen seg som ekspertorgan. Saken er forelagt lovutvalget for strafferett og straffeprosess. Lovutvalget består av Halvard Helle (leder), Ann Helen Aarø, Rohnny Mollan Andersen, Anders Brosveet, Bernt Heiberg, Stian Mæland, Berit Reiss-Andersen, Karl Nicolai Vogt Skjerdal., Simen Perminow Skjønberg og Frode Sulland.

2 MERKNADER TIL DE ENKELTE BESTEMMELSENE

Forskriften § 1, første ledd:

Advokatforeningen er bekymret for at den brede, diskresjonære adgangen til å nekte innsatte besøk, faktisk sett vil føre til økt isolasjon og økte isolasjonsskader i fangebefolkningen. Det må forutsettes at fengslene meget raskt settes i stand til å tilby kontakt med familie gjennom telefon og bruk av digitale hjelpemidler. Dette er så vidt nevnt, men ikke utdypet på noe vis, i avsnittet om økonomiske og administrative konsekvenser. Uten en konkretisering av hvilke tiltak som vil bli satt i verk, er det sannsynlighetsovervekt for at fengslene etter kort tid blir fullstendig avsondret fra de innsattes familie, barn og andre. Det må snarest redegjøres for hvordan disse betydelige tekniske utfordringene konkret søkes løst.

Forskriften § 1, andre ledd

Forslaget har følgende ordlyd:

Besøk fra advokat og offentlig myndighetsrepresentant, herunder diplomatisk eller konsulær representant, kan bare nektes dersom besøket ikke kan gjennomføres på en helsemessig forsvarlig måte. Ved nektelse av besøk etter dette ledd skal kriminalomsorgen legge til rette for kontakt ved bruk av fjernkommunikasjon. Forskrift 12. desember 2005 nr. 1442 om salær fra det offentlige til advokater m.fl. etter faste satser (stykkprissatser) § 9 fjerde ledd om godtgjøring til forsvarers bistand i fengselsbesøk vil gjelde for fjernkommunikasjonen mellom advokat og klient.

Advokatforeningen er meget bekymret for at denne hjemmelen vil kunne innebære en sprikende praksis fra anstalt til anstalt. Det er i særdeleshet ikke tilfredsstillende at den enkelte institusjon skal kunne avgjøre hva som er "helsemessig forsvarlig". Som vi vil redegjøre for nedenfor, oppleves praksis etter Covid 19-utbruddet som sterkt sprikende.

Advokatforeningen vil fremheve at retten til forsvarerbistand er en grunnleggende menneskerettighet jf. EMK art. 6 nr. 3 bokstav c. Dette understrekes også av Høyesterett i HR-2015-1405-A, se særlig avsnitt (29) flg. Avsnitt (31) fremhever at «EMD viser til at det at en forsvarer kommer inn i saken er et viktig ledd i det å sikre en forsvarlig forberedelse av straffesaken, herunder å sikre likevekt mellom aktoratet og den siktede.» Straffeprosessloven § 186 konstaterer at den pågrepne har rett til «ukontrollert skriftlig og muntlig samkvem med sin offentlige forsvarer».

De tiltak som nå er iverksatt overfor siktede som utholder varetekt, er egnet til – i verste fall - å forvanske/umuliggjøre en forsvarlig forberedelse av straffesaken, og retten til ukontrollert skriftlig og muntlig kommunikasjon med mellom forsvarer og siktet.

Enkelte fengsler tillater advokatbesøk, som tidligere, og praktiserer en tillitsbasert kontroll etter selvrapportering fra advokaten om egen helse/reisevirksomhet, f.eks. Oslo fengsel og Bergen fengsel. Andre fengsler har forbudt advokatbesøk, f.eks. Tromsø fengsel, men tilbyr Skype. Flere fengsler tillater kun kommunikasjon med klient via glassvegg (som et smitteverntiltak rettet mot siktede og øvrige innsatte), f.eks. Ringerike og Bredtveit. Noen av fengslene som tilbyr glassvegg, tilbyr Skype som et alternativ, mens andre tilbyr kun telefon. Kvaliteten på dialogen via glassvegg varierer sterkt: i Bredtveit fengsel må advokaten snakke i telefon med klient for å ha en dialog via glassvegg, og for øvrig uten adekvate arbeidsfasiliteter f.eks. et arbeidsbord. I Ringerike fengsel er fasilitetene mer moderne, her kan advokat og klient ha en samtale uten «telefon». Adekvate arbeidsfasiliteter som bord for PC, avspilling av kommunikasjonskontrollmateriale e.l. finnes imidlertid ikke. Glassvegg kjennetegnes også av at det er umulig å ha skriftlig kommunikasjon, dette må eventuelt leveres til betjenter som bringer dette inn til

siktede. Utformingen av glassvegg-løsninger er ikke utviklet med tanke på advokatkommunikasjon, og enkelte fengsler har åpenbart større utfordringer enn andre grunnet bygningstekniske forhold.

Innenfor rammene av den korte høringsfristen vil Advokatforeningen fremheve følgende:

For det første: der forberedelsene av siktedes forsvar ikke kan skje forsvarlig grunnet manglende kommunikasjon med forsvarer, kan resultatet bli at siktede må løslates, om nødvendig ved bruk av fengslingssurrogater. Ordninger med frivillig elektronisk kontroll for siktede som har fast bopel og forholdene ligger til rette for det, bør straks utprøves som fengslingssurrogat i forhold til varetektsinnsatte.

For det annet: det må legges til grunn at det i dag er etablert ulik praksis i norske fengsler for hvordan man møter siktedes behov for ukontrollert kommunikasjon med forsvarer, og motsatt. Kriminalomsorgen må tildeles ekstraordinære ressurser slik at det kan iverksettes digitale og bygningstekniske oppgraderinger slik at smitterisiko elimineres/redueres til et akseptabelt minimum, og en sikrer best mulig kommunikasjon mellom siktet og forsvarer.

For det tredje: skjønnsstemaet «helsemessig forsvarlig» gir rom for avveininger av ulike hensyn, og i begrunnelsen for forslaget er eneste irrelevante hensyn «kapasiteten i kriminalomsorgen». Dette gir kriminalomsorgen lokalt, og regional, avgjørende innflytelse på hvordan vi implementerer fundamentale rettssikkerhetsgarantier.

Kriminalomsorgens ansatte har kriminalomsorg som sitt daglige ansvar og ikke nødvendigvis hvilken kommunikasjonsform og frekvens som er nødvendig i en straffesak for å forberede siktedes forsvar. Praktiseringen av forskriften på dette punkt må derfor ikke være overlatt til forvaltningens frie skjønn, men det må både være mulig å få en skriftlig begrunnelse for tiltaket, og en effektiv klageadgang/adgang til å forelegge spørsmålet for den enkelte region eller KDI, eventuelt av helsemyndighetene – som jo vil være korrekt faginstans for å vurdere helsemessige forhold.

Avgjørelser vedrørende nektelse av besøk i strid med den innsattes og advokatens ønske, bør derfor anses som enkeltvedtak som kan påklages. Eventuelt må restriksjoner på rettigheten til uhindret besøk av advokat for varetektsfengslede etter straffeprosessloven kunne håndheves av domstolen, slik at tvist om nektelse eller om begrensninger som griper inn i forsvarlig saksforberedelse, må avgjøres av retten på samme måte som andre restriksjoner.

Ikke minst vil saksforberedelse i saker av en viss kompleksitet være umulig uten ordinært besøk, herunder uten glassvegg. Ikke minst gjelder dette når dokumentene i praksis kun er digitale.

Terskelen for å bruke en hjemmel som foreslått må følgelig være meget høy.

Advokatforeningen kan derfor kun med ovennevnte presiserende merknader stille seg bak forslaget til ny forskrift § 1 andre ledd.

Forskriften § 2:

Advokatforeningen anser økt bruk av frihetsstraff med elektronisk kontroll som et hensiktsmessig virkemiddel for å stanse smittespredning, og slutter seg til ordlyden.

Forskriften § 3:

Det bør presiseres at vilkår om fotlenke etc. ved prøveløslatelse etter denne bestemmelsen kun kan være aktuelt dersom prøveløslatelse ellers ville blitt nektet. Dersom bestemmelsen oppfattes som en generell utvidet adgang til å legge elektronisk kontroll ved prøveløslatelser som uansett hadde funnet sted, kan Advokatforeningen ikke se at dette er en regulering som er nødvendig for å begrense konsekvensene av koronaepidemien, jf. koronaloven § 2 og 1. Forskriftens § 3 vil i så fall være utenfor hjemmelsgrunnlaget.

Forskriften § 4:

Advokatforeningen anser det som meget uheldig at det her innføres en forskriftshjemmel for å innføre straffavbrudd mot den domfeltes ønske, uten at dette medfører avkortning av soningstiden. Sterke rettssikkerhetshensyn taler for at straffavbrudd etter denne bestemmelsen bør telle som soningstid. Straffavbrudd vil i praksis bety tilleggsstraff, ved at vedkommende blir senere ferdig med soningen. I praksis vil friheten vedkommende har under straffavbruddet være minimalt annerledes enn for en som i stedet gjennomfører straff med elektronisk kontroll.

Det bør derfor være slik at soningsavbrudd besluttet av Kriminalomsorgen etter denne bestemmelsen, skal telle med i straffetiden på samme måte som permisjoner og den tid man er løslatt på prøve.

Det fremstår som vilkårlig og urettferdig å se dette an ("foreløpig gis det ikke regler om avkortning i straffen"), slik departementet med åpne øyne legger opp til i sine kommentarer.

Det bør derfor gis klar hjemmel for avkortning i straffen som følge av straffavbrudd etter denne bestemmelsen.

Jens Johan Hjort
leder

Vennlig hilsen

Merete Smith
generalsekretær

Saksbehandler: Trude Molvik
tm@advokatforeningen.no